

Ніна Логвинова, Юлій Швеуць

Італійська п'єса на українській сцені

Режисер — О. Аркадін-Школьник
 Сценографія та костюми — Т. Медвідь
 Актори: С. Пасічник, М. Струнникова, Т. Петровська,
 С. Бережко, Т. Ситова, Ю. Євсюков
 Харківський театр ім. Т. Шевченка

Сцена з вистави «Спокуса по-італійськи».
 Харківський театр ім. Т. Шевченка. Фото Євгенія Тітова

Про сучасний італійський театр писати непросто. Це дивовижне поєднання традицій і модерну. І хоча відомий італійський театральний критик Анжеле Босье стверджує, що традиційний театр Італії призабуто, дозволимо собі навести цитату відомого італійського режисера Джорджо Стрелера: «Театр зростає на добрих національній народній творчості. І якщо ці добрих – справді генетика нації, то театр тільки вдосконалюватиме її, шукатиме складніші форми, ставатиме вищим, красивішим, проте, як Антей, ніколи не відірветься від своїх, вироблених упродовж століть, національних форм і народній стихії».

Італійський театр розвивав стиль і форму, які походять від комедії дель арте. Комедія дель арте назавжди стала фундаментом італійського театру, незалежно від історичного часу. Едуардо де Філіппо побудував на цій основі свій театр. Створюючи його в іншу епоху, він привніс у драма-

тургію проблеми, характерні для післявоєнної Італії, – голод, спекуляції, шахрайство, здирицтво, – надавши всьому цьому внутрішньої гіркоти і властивого італійцям гумору. Театрові Е. де Філіппо притаманна свобода, яка панує на вулицях і площах італійських міст. Його герої – ніяк не характери, і не шукайте в них психологічного драматизму. Це типажі середніх прошарків Італії; схильні до авантур, вони здійснюють свої задуми, послуговуючись хитрощами, брехнею, удаваністю та навіть любов'ю. І все це оповито зовнішньою комедійністю, замішаною на болі та смутку, і висловлено експресивно.

У театрі ім. Т. Шевченка поставили комедію Е. де Філіппо «Циліндр». Її часто ставлять і в Росії, і в Україні. В Харкові вона йде як «Зваблення по-італійськи». Зміна назви п'єси не принципова, позаяк символіку ймення «Циліндр» глядач розуміє не завжди. Важливе інше: вистава вдалася, і глядач сприймає її із захватом.

Степан Пасічник, Майя Струнникова у виставі «Спокуса по-італійськи». Харківський театр ім. Т. Шевченка. Фото Євгена Тітова

Створюючи п'єсу, Е. де Філіппо враховував характери своїх акторів, їхні манери, поведінку, вибуховість, схильність до ризикованих авантур. Усе це відбилосся в комедії «Циліндр», яку в театрі ім. Т. Шевченка, як зазначалося, було перейменовано. Режисуря вистави зберегла стилістику п'єси та її темпоритм. Композиція самої постановки вирізняється чіткістю, її стиль близький до італійського. Актори не грають характери, а зображують італійські типажі. Е. де Філіппо у своїх комедіях керувався національними традиціями. Актори театру влучно передають взаємини, відтворюючи достеменно поведінку пересічних італійців, схильних до гумору, двозначних жартів, що миттєво переростають у галасливу лайку, котра незвично для нас завершується ніжним поцілунком. Виявилосся, що українські актори в чомусь тотожні італійським, тому легко й точно зображають своїх персонажів. Блискуче грає С. Пасічник (Агостіно). Це загалом винятково талановитий актор. Неможливо забути його героя в п'єсі Розумовської «Дорога Олено Сергіївно» або Майкла в «Хрещеному батьку» П'юзо та інші яскраві ролі. У виставі «Зваблення по-італійськи» Пасічникові дісталася гостра комедійна роль. Саме він читає монолог про циліндр, який символізує суть п'єси. І як читає! Серйозно, драматично, його рухи експресивні, а переходи з одного стану в інший логічні. Як усі авантюристи, Агостіно має певну «життєву філософію», нарізний камінь якої – «циліндр». Суть її в тому, що малоосвічені особи сприймають людину здебільшого за одягом, буває, досить комусь одягнути «циліндр», як він стає схожим на шляхетну людину – «людину честі». «Людина честі» для італійців – це, окрім іншого, людина, яка за будь-яких обставин виконує свої обіцянки і, звісно ж, повертає позичені гроші. Щоб вважатися «людиною честі», не дотримуючись слова і не віддаючи борги, – досить позначити її, одягнув-

ши «циліндр» – символ зовнішньої шляхетності. Видовищною є сцена сварки з дружиною (її прекрасно грає актриса М. Струнникова). Діалог між двома персонажами відзначається гармонією станів. Нічого зайвого, примітивного, коли партнери намагаються перевершити одне одного.

П'єса – одна з найкращих у творчості Е. де Філіппо. Поставити такий твір нелегко. Тут театр розкривається повністю. Вистава просякнута драматичними колізіями, народженими звичним буденним життям. У ньому – суперечності жорстокої скрути, ілюзії збагачення, розчарувань і водночас – любов до життя, навіть віра в успіх авантюри. Смаки, характер думок, кмітливості, авантюри, відсутність будь-яких психологічних страждань, гумор та спритність брехні, і жодної краплини вульгарності – ось що несе італійський театр і що вирізняє виставу. У ній важко визначити головного героя. По суті, всі – головні. Якщо бодай однин із персонажів тонально або дієво порушить драматургічну основу, п'єса зруйнується – так влучно і довершено (в сенсі композиції) її написано. Режисер, поставивши виставу в театрі ім. Т. Шевченка, загалом створив чудовий ансамбль. Такі виконавці, як

Пасічник, Струнникова, Петровська, Бережко, сильні в темпоритмі й тональності вистави. На жаль, не всі актори органічні в ансамблі. Зокрема, актриса Т. Ситова позбавлена тієї, буквально, феєричної сили, такої необхідної для ролі Рити. І тому вона випадає із загального ритму вистави. Актриса приваблива, однак для складної ролі Рити їй бракує досвіду.

Не зовсім вписується в ритм постановки й артист Ю. Євсюков. Його спокійне й дещо раціональне виконання гальмує дію. На жаль, актор грає радше когось із купецьких персонажів Островського.

Непереконаливий фінал вистави. Святкування, пов'язане з шахрайським виграшем грошей, відсунуто на другий план. Дія відбувається майже в кулісах, які поглинають голося. Тому фінал трохи бентежить. Можливо, стіл, за яким сидять герої, варто пересунути ближче до авансцени, щоб думки героїв п'єси чітко доходили до глядачів.

Режисер цікаво використав можливість оркестру. Саме цей невеличкий оркестр допомагає передати атмосферу вулиці. І нині італійські музиканти, збираючись у провулках, вуличках міст і містечок, створюють стихійні вуличні оркестри. Італійці люблять їх слухати, а також споглядати танці, акробатичні сценки, чвари та любов, які народжуються тут, на вулиці, під акомпанемент оркестру. Така музика у виставі колоритна, вона вносить подих Італії. Італійський письменник Коррадо Альваро зауважив: «Якщо іноземці попросять показати суть італійського буденного життя та його театральну інтерпретацію, ми передусім маємо показати їм будь-яку з комедій Е. де Філіппо; ту, де є сімейні чвари і неодмінно наш італійський вуличний оркестр».

Загалом вистава «Зваблення по-італійськи» засвідчує чималі можливості українських акторів, а також появу серйозного режисера в театрі ім. Т. Шевченка.